Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
GIOVANNI PITRUZZELLA
prednesené 10. januára 2019 [1]

Vec C-631/17

SF
proti
Inspecteur van de Belastingdienst

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Hoge Raad der Nederlanden (Najvyšší súd, Holandsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sociálne zabezpečenie pre migrujúcich pracovníkov – Nariadenie (ES) č. 883/2004 – Článok 11 ods. 3 písm. e) – Štátny príslušník členského štátu zamestnaný ako námorník na palube plavidla na mori plávajúceho pod vlajkou tretieho štátu – Zamestnávateľ usadený v inom členskom štáte než je členský štát pobytu pracovníka – Osobná pôsobnosť nariadenia – Určenie príslušnosti právnych predpisov“

1. Má sa článok 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia [2] považovať za doplňujúce ustanovenie, ktorým sa uzatvára systém pravidiel na určenie uplatniteľných právnych predpisov (kolízne normy) v oblasti sociálneho zabezpečenia, zriadený prostredníctvom uvedeného nariadenia, ktoré sa vzťahuje na všetky prípady výslovne neupravené v predmetnom nariadení, alebo má toto ustanovenie obmedzenejší rozsah a vzťahuje sa iba na neaktívne osoby?

2. Vyššie uvedená otázka v podstate predstavuje prejudiciálnu otázku, o ktorej má Súdny dvor rozhodnúť v prejednávanej veci, týkajúcej sa návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Hoge Raad der Nederlanden (Najvyšší súd, Holandsko) v rámci vnútroštátneho konania, ktorého účastníkmi sú na jednej strane lotyšský štátny príslušník s bydliskom v Lotyšsku, ktorý krátko pracoval pre spoločnosť so sídlom v Holandsku, a to na lodi plávajúcej pod vlajkou tretieho štátu, ktorá sa v príslušnom období nachádzala mimo územia Únie, a na druhej strane holandské daňové orgány požadujúce zaplatenie príspevkov na sociálne poistenie týkajúcich sa príslušného obdobia trvania pracovného pomeru.

3. Prejednávaná vec ponúka Súdnemu dvoru príležitosť poskytnúť prvýkrát výklad ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, ktoré je z hľadiska starého nariadenia č. 1408/71 [3] novým, t. j. predtým neexistujúcim ustanovením. Rozsudok, ktorý Súdny dvor vyhlási v prejednávanej veci, bude mať nepochybne význam na účely vymedzenia metodického usporiadania kolíznych noriem stanovených nariadením č. 883/2004.

1 Jazyk prednesu: taliančina.

2 Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L 166, 2004, s. 1; Mim. vyd. 05/005 s 72; ďalej len „nariadenie č. 883/2004“).

3 Nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva (ďalej len „nariadenie č. 1408/71“). Toto nariadenie sa zrušilo nariadením č. 883/2004 s účinnosťou od 1. mája 2010.

I. Právny rámec

4. V článku 11 nariadenia č. 883/2004, v prvom článku hlavy II tohto nariadenia, ktorý má názov „Všeobecné pravidlá“, sa stanovuje:

„1. Osoby, na ktoré sa toto nariadenie vzťahuje, podliehajú právnym predpisom len jedného členského štátu. Tieto právne predpisy sa určia v súlade s touto hlavou.

…

3. S výhradou článkov 12 až 16:

a) osoba vykonávajúca činnosť ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v členskom štáte podlieha právnym predpisom tohto členského štátu;

b) štátny zamestnanec podlieha právnym predpisom členského štátu, ktorého správa ho zamestnáva;

c) osoba prijímajúca dávku v nezamestnanosti v súlade s článkom 65 podľa právnych predpisov členského štátu bydliska podlieha právnym predpisom tohto členského štátu;

d) osoba povolaná alebo opätovne povolaná na výkon služby v ozbrojených silách alebo civilnej služby členského štátu podlieha právnym predpisom tohto členského štátu;

e) ktorákoľvek iná osoba, na ktorú sa písm. a) až d) nevzťahujú, podlieha právnym predpisom členského štátu bydliska bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia tohto nariadenia zaručujúce tejto osobe dávky podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých členských štátov.

4. Na účely tejto hlavy činnosť zamestnanca alebo samostatne zárobkovo činnej osoby zvyčajne vykonávanej na palube plavidla na mori plávajúceho pod vlajkou členského štátu sa považuje za činnosť vykonávanú v danom členskom štáte. Avšak osoba zamestnaná na palube plavidla plávajúceho [sa] pod vlajkou členského štátu a odmeňovaná za takúto činnosť podnikom alebo osobou, ktorej registrované sídlo alebo miesto podnikania je v inom členskom štáte, podlieha právnym predpisom tohto iného členského štátu, ak daná osoba má bydlisko v tomto štáte. Podnik alebo osoba, ktorá vypláca odmenu sa na účely týchto právnych predpisov považuje za zamestnávateľa.

…“

II. Skutkový stav, konanie vo veci samej a prejudiciálna otázka

5. V období od 13. augusta 2013 do 31. decembra 2013 vykonával pán SF, lotyšský štátny príslušník s bydliskom v Lotyšsku, prácu v pracovnom pomere so spoločnosťou Oceanwide Offshore Services B.V. so sídlom v Holandsku.

6. Pán SF pracoval v uvedenom čase ako námorník, konkrétne ako stevard na námornej lodi plávajúcej pod vlajkou Bahám, ktorá sa v danom období nachádzala nad nemeckou časťou kontinentálneho šelfu pod Severným morom.

7. Holandské daňové orgány, konkrétne Inspecteur van de Belastingdienst (daňový inšpektor, Holandsko) vydali, pokiaľ ide o obdobie zamestnania pána SF v spoločnosti Oceanwide Offshore Services B.V., vo vzťahu k pánovi SF výmer týkajúci sa zaplatenia príspevkov na sociálne poistenie.

8. Vzhľadom na skutočnosť, že pán SF podľa jeho názoru nepodlieha holandskému systému sociálneho zabezpečenia, napadol predmetné rozhodnutie holandských daňových orgánov žalobou na Rechtbank Zeeland-West-Brabant (súd v Zeeland-West-Brabant, Holandsko).

9. Tento súd následne rozhodol, že predloží Hooge Raad (Najvyšší súd, Holandsko) niekoľko predbežných otázok s cieľom určiť na základe nariadenia č. 883/2004 právne predpisy uplatniteľné na prípad pána SF.

10. Hooge Raad (Najvyšší súd), vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, vychádza z predpokladu, že tak na pána SF, ako aj na jeho pracovný pomer sa vzťahuje pôsobnosť nariadenia č. 883/2004, pričom prácu, ktorú pán SF vykonával v danom období, nemožno považovať za rovnocennú s prácou vykonávanou na území členského štátu Európskej únie.

11. Vnútroštátny súd zastáva názor, že keďže na situáciu, v akej sa nachádza pán SF, nemožno uplatniť nijaké iné ustanovenie nariadenia č. 883/2004, takýto prípad patrí do rozsahu pôsobnosti článku 11 ods. 3 písm. e) uvedeného nariadenia, s tým dôsledkom, že v predmetnom prípade sa majú uplatniť právne predpisy členského štátu bydliska dotknutej osoby, t. j. lotyšské právo.

12. Vnútroštátny súd v každom prípade poznamenáva, že v rámci vnútroštátneho konania predniesli holandské daňové orgány tvrdenia, podľa ktorých sa na prípad pána SF vzťahuje článok 11 ods. 3 písm. a) naradenia č. 883/2004 v spojení s odsekom 4 rovnakého článku. Vnútroštátny súd konštatuje, že ak by bola takáto právna kvalifikácia správna, na prípad pána SF by sa vzťahovalo právo štátu, v ktorom má zamestnávateľ sídlo, čiže právo Holandska.

13. Za týchto okolností a vzhľadom na pochybnosti, ktoré má Hooge Raad (Najvyšší súd), pokiaľ ide o správnosť jeho stanoviska, predložil tento súd Súdnemu dvoru nasledujúcu prejudiciálnu otázku:

„Na predpisy ktorého členského štátu odkazuje nariadenie č. 883/2004 pre obdobie, počas ktorého daňový dlžník pracuje pre zamestnávateľa so sídlom v Holandsku, keď v prejednávanom prípade ide o daňového dlžníka, ktorý a) býva v Lotyšsku, b) má lotyšskú štátnu príslušnosť, c) pracuje pre zamestnávateľa so sídlom v Holandsku, d) pracuje ako námorník, e) svoju prácu vykonáva na palube námornej lode, ktorá sa plaví pod vlajkou Bahám, a f) danú činnosť vykonáva mimo územia Európskej únie?“

III. Konanie pred Súdnym dvorom

14. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol doručený do kancelárie Súdneho dvora 9. novembra 2017. Písomné pripomienky predložili pán SF, grécka, poľská a holandská vláda a tiež Európska komisia. Na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 8. novembra 2018, predniesli svoje tvrdenia pán SF, vlády Grécka a Holandska a Komisia.

IV. Právna analýza

A. Úvodné poznámky

15. Svojou prejudiciálnou otázkou vnútroštátny súd v podstate žiada Súdny dvor, aby na základe nariadenia č. 883/2004 určil, právne predpisy ktorého štátu sa vzťahujú na prípad, akým je prípad daňového dlžníka vo veci samej, ktorý má bydlisko v členskom štáte jeho pôvodu a pracoval pre zamestnávateľa so sídlom v inom členskom štáte, a to ako námorník na palube lode plávajúcej pod vlajkou tretieho štátu, ktorá sa v príslušnom období nachádzala mimo územia Únie.

16. Účastníci konania zastávajú dva protichodné názory.

17. Podľa prvého názoru, ktorý zastáva samotný vnútroštátny súd, grécka a poľská vláda, ako aj pán SF, sa na situáciu tohto žalobcu, ktorú neupravuje nijaké iné ustanovenie nariadenia č. 883/2004, vzťahuje subsidiárne ustanovenie uvedené v článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004. Z tohto dôvodu predmetný daňový dlžník podlieha podľa názoru vyššie uvedených subjektov právnym predpisom členského štátu bydliska.

18. Podľa iného názoru, ktorý naopak zastávajú Komisia a holandská vláda, sa ustanovenie článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 vzťahuje výlučne na neaktívne osoby a nemožno ho preto uplatniť na situáciu, v akej sa nachádza pán SF, ktorý v príslušnom období vykonával pracovnú činnosť. Na prípad, akým je prípad pána SF, sa podľa názoru Komisie a holandskej vlády vzťahujú na základe ustanovení hlavy II nariadenia č. 883/2004, v súlade s ich výkladom vo svetle judikatúry Súdneho dvora,[4] naopak právne predpisy členského štátu, v ktorom je usadený zamestnávateľ daňového dlžníka.

19. Na účely poskytnutia odpovede na otázku položenú vnútroštátnym súdom sa preto od Súdneho dvora žiada, aby určil rozsah pôsobnosti článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004. Z tohto hľadiska je podľa môjho názoru potrebné vychádzať z analýzy predmetného ustanovenia v rámci systému nariadenia č. 883/2004, a to s ohľadom na zásady vyplývajúce z judikatúry Súdneho dvora v danej oblasti, aby sa na základe takejto analýzy následne vymedzil rozsah pôsobnosti uvedeného ustanovenia.

B. Ustanovenie článku 11 ods. 3 písm. e) v systematike nariadenia č. 883/2004

20. Ako Súdny dvor viackrát konštatoval, účelom nariadenia č. 883/2004, ktorým sa aktualizovali a zjednodušili pravidlá obsiahnuté v nariadení č. 1408/71, pričom sa zachoval cieľ uvedeného nariadenia, je koordinácia vnútroštátnych systémov sociálneho zabezpečenia členských štátov s cieľom zaručiť účinný výkon práva na voľný pohyb osôb.[5]

21. Uvedené nariadenie nezavádza spoločný systém sociálneho zabezpečenia, ale zachováva existenciu jednotlivých vnútroštátnych systémov,[6] pričom stanovuje určité spoločné zásady, ktoré musia rešpektovať právne predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia všetkých členských štátov a ktoré spolu so systémom kolíznych noriem obsiahnutým v tomto nariadení zaručujú, aby jednotlivé vnútroštátne systémy neznevýhodňovali osoby, ktoré využijú svoje právo voľne sa pohybovať a zdržiavať na území Únie, z dôvodu, že využili toto právo.[7]

22. V tejto súvislosti hlava II nariadenia č. 883/2004 obsahuje kolízne normy umožňujúce určiť rozhodné právo vzťahujúce sa na osoby patriace do rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia. Ak teda osoba patrí do „osobnej pôsobnosti“ nariadenia č. 883/2004, tak ako je vymedzená v článku 2 tohto nariadenia, v zásade sa uplatní pravidlo výlučnosti stanovené v článku 11 ods. 1 tohto nariadenia a relevantný právny poriadok sa určí v súlade s ustanoveniami hlavy II uvedeného nariadenia.[8]

4 Konkrétne sa odkazuje na rozsudky z 29. júna 1994, Aldewereld (C-60/93, EU:C:1994:271), a z 19. marca 2015, Kik (C-266/13, EU:C:2015:188).

5 Pozri odôvodnenia 1, 3, 4 a 45 nariadenia č. 883/2004. Pozri aj rozsudky zo 14. júna 2016, Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EU:C:2016:436, bod 67), a z 21. marca 2018, Klein Schiphorst (C-551/16, EU:C:2018:200, bod 31).

6 Rozsudky zo 14. júna 2016, Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EU:C:2016:436, bod 67), a z 21. marca 2018, Klein Schiphorst (C-551/16, EU:C:2018:200, bod 44).

7 Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EU:C:2015:666, bod 49).

8 Rozsudok z 25. októbra 2018, Walltopia (C-451/17, EU:C:2018:861, bod 42).

23. Súdny dvor viackrát spresnil, že ustanovenia vyššie uvedenej hlavy predstavujú ucelený a jednotný systém kolíznych noriem, pričom cieľom týchto ustanovení je nielen vyhnúť sa súčasnému uplatňovaniu viacerých vnútroštátnych právnych úprav, ale aj zabrániť tomu, aby osoby, ktoré patria do pôsobnosti tohto nariadenia, boli zbavené ochrany v oblasti sociálneho zabezpečenia v dôsledku neexistencie právnej úpravy, ktorá by sa na ne vzťahovala. [9]

24. Článok 11 nariadenia č. 883/2004 predstavuje „základný kameň“ hlavy II tohto nariadenia a umožňuje určiť, ktoré vnútroštátne právne predpisy sú uplatniteľné na akúkoľvek osobu, ktorá patrí do pôsobnosti uvedeného nariadenia. [10]

25. Pokiaľ ide konkrétne o ustanovenie uvedeného článku 11 ods. 3 písm. e), Súdny dvor uviedol, že predmetné ustanovenie obsahuje kolíznu normu, ktorej cieľom je určiť vnútroštátne právne predpisy uplatniteľné na poberanie dávok sociálneho zabezpečenia vymenovaných v článku 3 ods. 1 nariadenia č. 883/2004, o ktoré môžu žiadať osoby, na ktoré sa nevzťahujú písmená a) až d) článku 11 ods. 3 uvedeného nariadenia, teda *najmä* ekonomicky nečinné osoby. [11]

26. Súdny dvor mal rovnako príležitosť identifikovať konkrétne ciele sledované článkom 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, pričom ide práve o ciele uvedené v bode 23 vyššie. Súdny dvor totiž objasnil, že uvedené ustanovenie má za cieľ nielen vyhnúť sa súčasnému uplatneniu viacerých vnútroštátnych právnych úprav na určitú situáciu a komplikáciám, ktoré z toho môžu vyplynúť, ale aj zabrániť tomu, aby osoby, ktoré patria do pôsobnosti nariadenia č. 883/2004, boli zbavené ochrany v oblasti sociálneho zabezpečenia v dôsledku neexistencie právnej úpravy, ktorá by sa na ne vzťahovala. [12] Uvedené ustanovenie samo osebe nemá za cieľ stanoviť hmotnoprávne podmienky existencie nároku na dávky sociálneho zabezpečenia, pričom stanoviť tieto podmienky v zásade prislúcha stanoviť zákonodarcovi každého členského štátu. [13]

27. V súvislosti s ustanovením článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 je tiež potrebné poznamenať, že, ako konštatovali vnútroštátny súd a niektoré vlády, ktoré predložili pripomienky v konaní pred Súdnym dvorom, uvedené ustanovenie predstavuje nový prvok, ktorý je pre toto nariadenie špecifický. Predchádzajúce nariadenie č. 1408/71 totiž nijaké porovnateľné ustanovenie neobsahovalo.

28. Nariadenie č. 1408/71 obsahovalo iba ustanovenie čiastočne subsidiárneho charakteru, ktoré sa, ako uviedla Komisia, do tohto nariadenia zaradilo [14] v nadväznosti na rozsudok Súdneho dvora z 12. júna 1986, Ten Holder (302/84, EU:C:1986:242). Toto ustanovenie v každom prípade umožňovalo určiť iba právnu úpravu uplatniteľnú na osoby, na ktoré sa prestala uplatňovať právna úprava jedného členského štátu, s tým, že sa voči nim nezačali uplatňovať právne predpisy iného členského štátu [15].

9 Pozri rozsudok z 25.októbra 2018, Walltopia (C-451/17, EU:C:2018:861, bod 41), a poznámku pod čiarou 6 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Bogatu (C-322/17, EU:C:2018:818), s odkazom na judikatúru týkajúcu sa nariadenia č. 1408/71, ktoré bolo metodicky usporiadané rovnako ako nariadenie č. 883/2004. Pozri najmä rozsudky z 12. júna 1986, Ten Holder (302/84, EU:C:1986:242, bod 21); z 11. júna 1998, Kuusijärvi (C-275/96, EU:C:1998:279, bod 28); z 13. septembra 2017, X (C-570/15, EU:C:2017:674, bod 14), a zo 6. februára 2018, Altun a i. (C-359/16, EU:C:2018:63, bod 29).

10 Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Bogatu (C-322/17, EU:C:2018:818, bod 34).

11 Rozsudok zo 14. júna 2016, Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EU:C:2016:436, bod 63). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

12 Tamže, bod 64 a citovaná judikatúra.

13 Tamže, bod 65 a citovaná judikatúra.

14 Pozri nariadenie č. 2195/91, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva a nariadenie (EHS) č. 574/72 o uplatňovaní nariadenia č. 1408/71 [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 206, 1991, s. 2), najmä tretie odôvodnenie a článok 1 bod 2 tohto nariadenia.

15 V tejto súvislosti pozri bod 40 rozsudku z 11. júna 1998, Kuusijärvi (C-275/96, EU:C:1998:279).

29. Hoci v hlave II nariadenia č. 1408/71, ako uznal Súdny dvor,[16] existoval ucelený a jednotný systém kolíznych noriem, uvedené nariadenie z metodického hľadiska z vyššie uvedeného dôvodu neobsahovalo explicitné, všeobecne platné doplňujúce ustanovenie, ktorým by sa uzatvoril daný systém kolíznych noriem a ktoré by umožňovalo určiť príslušnú právnu úpravu vo všetkých prípadoch výslovne neupravených ustanoveniami samotnej hlavy II.

30. Za týchto okolností musel Súdny dvor niekoľkokrát zasiahnuť, aby vyplnil medzery v danom systéme, pričom príslušné právne predpisy v osobitných prípadoch, na ktoré sa výslovne nevzťahovali kolízne normy hlavy II nariadenia č. 1408/71, určil prostredníctvom extenzívneho výkladu alebo všeobecného odkazu na ustanovenia hlavy II uvedeného nariadenia.[17]

C. O rozsahu pôsobnosti článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004

31. Vyššie uvedené úvahy je potrebné zohľadniť pri výklade ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 na účely určenia jeho rozsahu pôsobnosti a, konkrétnejšie, na účely preskúmania, či sa toto ustanovenie vzťahuje, ako uvádzajú Komisia a holandská vláda, *výlučne* na neaktívne osoby.

32. V súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora treba na účely výkladu ustanovenia práva Únie zohľadniť nielen jeho znenie, ale aj jeho kontext a ciele sledované právnou úpravou, ktorej je súčasťou.[18]

33. Predovšetkým, pokiaľ ide o znenie ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, je potrebné poznamenať, že toto ustanovenie je koncipované veľmi všeobecne. Uplatňuje sa na „ktor[ú]koľvek in[ú] osobu, na ktorú sa [nevzťahujú] písm. a) až d)“ rovnakého odseku, s výhradou na jednej strane „článkov 12 až 16“ a na druhej strane „ustanoven[í] tohto nariadenia zaručujúc[ich] tejto osobe dávky podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých členských štátov“.

34. Gramatický rozbor predmetného ustanovenia poukazuje nielen na skutočnosť, že je koncipované všeobecne prostredníctvom slovného spojenia „ktorákoľvek iná osoba“, ale aj na prítomnosť dvoch výhrad, ktoré majú rovnako všeobecný charakter: prvá výhrada stanovuje výnimku pre všetky ustanovenia hlavy II nariadenia č. 883/2004, čiže všetky kolízne normy umožňujúce určiť rozhodné právo vzťahujúce sa na osoby patriace do pôsobnosti tohto nariadenia; druhá výhrada sa naopak vzťahuje na všetky ostatné ustanovenia rovnakého nariadenia.

35. Uvedená redakčná voľba normotvorcu vedie podľa môjho názoru skôr k takému výkladu, ktorý by uvedenému ustanoveniu priznával charakter doplňujúcej kolíznej normy, ktorou sa daný systém uzatvára a ktorej rozsah pôsobnosti má zahŕňať každý prípad, pre ktorý nariadenie č. 883/2004 výslovne neurčuje, aká právna úprava sa má na situáciu dotknutej osoby uplatniť.

36. Gramatický rozbor predmetného ustanovenia naopak nepoukazuje na nijaký prvok, ktorým by bolo možné odôvodniť obmedzenie rozsahu jeho pôsobnosti výlučne na neaktívne osoby. Zo znenia samotného ustanovenia totiž nijakým spôsobom nevyplýva, že by sa malo vzťahovať *výlučne* na takúto špecifickú kategóriu osôb.

16 Pozri judikatúru uvedenú v poznámke pod čiarou 9 vyššie.

17 Pozri rozsudky z 12. januára 1983, Coppola (150/82, EU:C:1983:4, bod 11); z 12. júna 1986, Ten Holder (302/84, EU:C:1986:242, body 13 a 14); z 29. júna 1994, Aldewereld (C-60/93, EU:C:1994:271, bod 11), a bod 11 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Lenz vo veci Aldewereld (C-60/93, EU:C:1994:56), ako aj rozsudok z 19. marca 2015, Kik (C-266/13, EU:C:2015:188, body 48 a 49).

18 Pozri okrem iného rozsudok z 21. marca 2018, Klein Schiphorst (C-551/16, EU:C:2018:200, bod 34).

37. Ďalej, pokiaľ ide o kontext, do ktorého sa predmetné ustanovenie zaraďuje, treba najmä poznamenať, že nijaké iné ustanovenie nariadenia č. 883/2004 ani nijaké jeho odôvodnenie neobsahujú prvky svedčiace v prospech tvrdenia, podľa ktorého sa rozsah pôsobnosti tohto ustanovenia obmedzuje výlučne na neaktívne osoby.

38. Komisia v písomných pripomienkach odôvodnila toto svoje tvrdenie pomerne nejasným odkazom na článok 2 nariadenia č. 883/2004. V tomto článku sa vymedzuje osobná pôsobnosť predmetného nariadenia. Nie je však jasné, ako by mohol uvedený článok ako taký odôvodniť obmedzenie rozsahu pôsobnosti článku 11 ods. 3 písm. e) predmetného nariadenia výlučne na neaktívne osoby, pričom túto otázku nebola schopná objasniť ani Komisia vo svojich písomných pripomienkach či na pojednávaní.

39. Vnútroštátny súd uvádza, že tvrdenie týkajúce sa obmedzenia rozsahu článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 na neaktívne osoby pred ním holandská vláda odôvodnila odkazom na odôvodnenie 42 tohto nariadenia. Zo znenia uvedeného odôvodnenia [19] – ktoré sa navyše vzťahuje na osobitný prípad Dánskeho kráľovstva – samozrejme vyplýva, že nariadenie č. 883/2004 sa rozšírilo na novú kategóriu neaktívnych osôb. Nie je však zrejmé, ako by výslovné uznanie tohto rozšírenia v uvedenom odôvodnení mohlo byť samo osebe dôvodom pre obmedzenie rozsahu pôsobnosti ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 výlučne na predmetnú kategóriu osôb.

40. Nijaký iný prvok svedčiaci v prospech tvrdenia o obmedzení rozsahu pôsobnosti dotknutého ustanovenia nemožno podľa môjho názoru vyvodiť ani zo štruktúry samotného článku 11. Skutočnosť, že odsek 4 tohto článku upravuje osobitnú situáciu, odlišnú od prípadov uvedených v písm. a) až d) odseku 3 rovnakého článku, nemôže podľa môjho názoru v nijakom prípade slúžiť na podporu tvrdenia o obmedzení rozsahu pôsobnosti dotknutého ustanovenia na neaktívne osoby. Na takúto osobitnú situáciu sa vzťahujú výhrady uvedené v bode 34 vyššie.

41. Naopak, zastávam názor, že prítomnosť uvedených dvoch výhrad pokrývajúcich všetky ostatné ustanovenia nariadenia č. 883/2004 predstavuje z metodického hľadiska presvedčivú argumentáciu v prospech tvrdenia, že článok 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 má charakter doplňujúceho ustanovenia, ktorým sa daný systém uzatvára.

42. Uvedené tvrdenie potvrdzuje, tiež z metodického hľadiska, aj skutočnosť, že článok 11, v rámci ktorého je zaradené predmetné ustanovenie, má názov „Všeobecné pravidlá“ a predstavuje prvý článok hlavy II nariadenia č. 883/2004, čo jasne preukazuje, že ustanovenia tohto článku majú mať všeobecnú pôsobnosť.

43. Pokiaľ ide po tretie o ciele sledované dotknutým ustanovením, Súdny dvor ich už jasne identifikoval, ako sa uviedlo v bode 26 vyššie.

44. V tejto súvislosti sa domnievam, že výklad ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 v tom zmysle, že ide o všeobecné a subsidiárne pravidlo predstavujúce doplňujúce ustanovenie, ktorým sa daný systém uzatvára a ktoré je zárukou určenia rozhodného práva vo všetkých prípadoch, ktoré predmetné nariadenie výslovne neupravuje, je najvhodnejším výkladom, aby sa zabezpečilo dosiahnutie cieľov tohto ustanovenia a samotného nariadenia, t. j. aby sa predišlo súčasnému uplatneniu právnych predpisov rôznych štátov na určitú situáciu a tiež aby sa zabránilo tomu, aby osoby, ktoré patria do pôsobnosti nariadenia č. 883/2004, boli zbavené ochrany v oblasti sociálneho zabezpečenia v dôsledku neexistencie právnej úpravy, ktorá by sa na ne vzťahovala.

19 V tomto odôvodnení sa uvádza, že „V súlade so zásadou proporcionality a s predpokladom o rozšírení tohto nariadenia na všetkých občanov Európskej únie a aby sa našlo riešenie, ktoré zohľadňuje všetky obmedzenia, ktoré môžu byť spojené s osobitnými vlastnosťami systémov založenými na bydlisku, osobitná odchýlka prostredníctvom položky ‚DÁNSKO‘ v prílohe XI, obmedzená na nárok na sociálny dôchodok výhradne na novú kategóriu neaktívnych osôb, na ktoré sa toto nariadenie rozšírilo, sa považovala za primeranú vzhľadom na špecifické črty dánskeho systému a vzhľadom na to, že tieto dôchodky sú exportovateľné po 10 ročnom období pobytu podľa platných dánskych právnych predpisov (zákon o dôchodkoch)“.

45. Reštriktívny výklad, ktorý by obmedzoval rozsah pôsobnosti predmetného ustanovenia výlučne na neaktívne osoby, by totiž viedol k riziku pretrvávania medzier aj v právnej úprave stanovenej systémom kolíznych noriem, ktorý sa vytvoril na základe nariadenia č. 883/2004, a následne k situáciám právnej neistoty, ktoré by mal riešiť *ex post* Súdny dvor, tak, ako počas platnosti starého nariadenia č. 1408/71.

46. S ohľadom na ciele dotknutého ustanovenia ešte poznamenám, že tvrdenie, ktoré uviedla Komisia na pojednávaní, že z návrhu nariadenia, ktorý Komisia predstavila v roku 1998 [20] – na základe ktorého sa následne prijalo nariadenie č. 883/2004 –, má vyplývať, že zámerom normotvorcu bolo obmedziť pôsobnosť dotknutého ustanovenia na neaktívne osoby, nemá v texte uvedeného návrhu oporu.

47. Z dôvodovej správy k článku 8 návrhu, z ktorého sa následne v konečnom znení stal článok 11 nariadenia, nie je skutočne nijakým spôsobom zrejmé, že by zámerom normotvorcu v súvislosti s predmetným ustanovením (ktorého znenie sa v konečnom texte nariadenia v podstate nezmenilo) bolo obmedziť rozsah jeho pôsobnosti *výlučne* na neaktívne osoby. [21]

48. Zo všetkých predchádzajúcich úvah podľa môjho názoru celkovo vyplýva, že ustanovenie článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 treba vykladať extenzívne, v súlade s cieľmi tohto nariadenia a samotného ustanovenia, tak, ako ich identifikoval Súdny dvor. Predmetné ustanovenie sa preto ako doplňujúce ustanovenie, ktorým sa systém kolíznych noriem vytvorený uvedeným nariadením uzatvára, podľa môjho názoru vzťahuje na všetky osoby, ktoré nepatria do kategórií uvedených v písm. a) až d) odseku 3 tohto článku, alebo osoby, vo vzťahu ku ktorým sa v nijakom ustanovení uvedeného nariadenia nestanovuje uplatniteľná právna úprava, a to z akéhokoľvek dôvodu, čiže nielen v dôsledku nečinnosti uvedenej osoby.

49. V tomto ohľade poukazujem aj na skutočnosť, že široký výklad článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, navrhnutý v predchádzajúcom bode, je v súlade s výkladom Súdneho dvora, poskytnutým v súvislosti s pravidlom, ktoré vyššie uvedené ustanovenie nahradilo, a to pravidlom podľa článku 13 ods. 2 písm. f) nariadenia č. 1408/71. Súdny dvor totiž v rámci svojej judikatúry týkajúcej sa uvedeného ustanovenia nariadenia č. 1408/71 prijal na základe všeobecného znenia tohto ustanovenia jeho široký výklad, podľa ktorého sa vzťahuje na „každý prípad“, v ktorom zanikla pôsobnosť právnej úpravy nejakého členského štátu na určitú osobu, a to „z akéhokoľvek dôvodu“. [22] Vzhľadom na uvedené zastávam názor, že výklad predmetného ustanovenia nariadenia č. 883/2004, ktorý som navrhol v bode 48 vyššie, nemožno spochybniť ďalšími tvrdeniami, ktoré Komisia a holandská vláda predniesli pred Súdnym dvorom.

50. Po prvé, pokiaľ ide o odkazy Komisie jednak na Praktickú príručku o uplatniteľných právnych predpisoch v Európskej únii (EÚ), Európskom hospodárskom priestore (EHS) a vo Švajčiarsku [23], ktorú vypracovala a schválila Správna komisia pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia, jednak na dokument Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne veci a začlenenie s názvom „Notes explicatives sur la modernisation de la coordination en matière de securité sociale“ [24], je potrebné konštatovať, že tieto dokumenty nemajú povinný charakter, hoci ide o nástroje pre výklad nariadenia č. 883/2004, pričom Súdny dvor ani vnútroštátne súdy nijakým spôsobom nezaväzujú pri výklade uvedeného nariadenia. [25]

20 Návrh Komisie na nariadenie (ES) Rady o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia z 21.decembra 1998, (KOM(1998) 779 v konečnom znení).

21 Pozri s. 7 dôvodovej správy k návrhu uvedenému v poznámke pod čiarou vyššie.

22 Pozri podrobnejšie rozsudok z 11. júna 1998, Kuusijärvi (C-275/96, EU:C:1998:279, bod 40).

23 ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId= 11366&langId=sk.

24 Tento dokument existuje iba vo francúzskom, anglickom a nemeckom znení. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId= 6481&langId=fr.

25 V tomto zmysle pozri poznámku pod čiarou 12 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Bogatu (C-322/17, EU:C:2018:818).

51. Po druhé, pokiaľ ide o rôzne odkazy účastníkov konania, ktorí predložili pripomienky, na judikatúru Súdneho dvora, poukazujem predovšetkým na skutočnosť, že bod 63 rozsudku zo 14. júna 2016, Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EU:C:2016:436), na ktorý sa odvolala holandská vláda s cieľom podporiť svoje tvrdenia a ktorý sa uvádza v bode 25 vyššie, vyznieva skôr v prospech výkladu dotknutého ustanovenia v tom zmysle, že sa nevzťahuje výlučne na neaktívne osoby. Súdny dvor totiž predtým, ako v uvedenom bode odkázal na kategóriu neaktívnych osôb, použil v výraz „najmä“ [26], čo naznačuje zámer neobmedziť uplatňovanie predmetného ustanovenia výlučne na uvedenú typológiu osôb.

52. Pokiaľ ide o citované rozsudky Aldewereld a Kik, napriek tomu, že sú stále zdrojom užitočných interpretačných poznatkov, je nutné poznamenať, že Súdny dvor tieto rozsudky vyhlásil pred nadobudnutím účinnosti ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, čiže v odlišnom právnom kontexte, v ktorom neexistovalo doplňujúce ustanovenie, ktorým sa uzatvára daný systém kolíznych noriem. Riešenia prijaté Súdnym dvorom za takýchto odlišných okolností preto nemožno preniesť do nového kontextu nariadenia č. 883/2004, v ktorom nie je viac nutné, aby Súdny dvor vypĺňal medzery v právnom rámci prostredníctvom výkladu práva.

53. Po tretie, pokiaľ ide o tvrdenie Komisie prednesené na pojednávaní, že v rámci systému nariadenia č. 883/2004 existuje hierarchia medzi *lex loci labori* a *lex domicilii*, domnievam sa, že existencia takejto hierarchie hraničných ukazovateľov nemôže byť sama osebe dôvodom obmedzenia rozsahu pôsobnosti určitého ustanovenia nariadenia, ktoré výslovne takéto obmedzenie nestanovuje.

54. Po štvrté usudzujem, že požiadavky týkajúce sa zásady rovnakého zaobchádzania, ktorých sa dovoláva Komisia a holandská vláda, nebránia výkladu článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, ktorý navrhujem vyššie. Ako totiž vyplýva z odôvodnení 5, 8 a 17 tohto nariadenia, v rámci systému vytvoreného nariadením je cieľom uvedenej zásady zaručiť rovnaké zaobchádzanie s osobami zamestnanými *v* Únii, *na* území členského štátu, na ktoré sa preto vzťahuje ustanovenie článku 11 ods. 3 písm. a) nariadenia č. 883/2004.

55. Zo situácie, ak dotknutá osoba nevykonáva prácu *na* území členského štátu, a prepojenie práce na územie Únie je preto slabšie, však v žiadnom prípade nevyplýva, že požiadavky súvisiace so zásadou rovnakého zaobchádzania, ktoré sa ako také týkajú najvšeobecnejšieho cieľa nariadenia č. 883/2004, a to zjednodušiť voľný pohyb osôb, [27] by sa účinnejšie zabezpečovali prostredníctvom použitia hraničného ukazovateľa miesta sídla zamestnávateľa namiesto hraničného ukazovateľa bydliska dotknutej osoby. Ako poukázali grécka a poľská vláda, prípad námorníkov, akým je daňový dlžník vo veci samej, ktorých využitie sa vyznačuje vysokou medzinárodnou mobilitou a zmluvami na dobu určitú uzatváranými často na krátke obdobie a na diaľku, je toho jasným dôkazom.

56. Napokon po piate, výkladu ustanovenia článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia 883/2004, ktorý som navrhol v bode 48 vyššie, podľa môjho názoru nebráni možné riziko, na ktoré sa upozornilo na pojednávaní, že právne predpisy členského štátu bydliska dotknutej osoby by neobsahovali ustanovenia umožňujúce prijatie tejto osoby do systému sociálneho zabezpečenia predmetného členského štátu s tým dôsledkom, že dotknutá osoba by bola zbavená príslušnej ochrany.

57. V tejto súvislosti uvádzam, že jediným cieľom ustanovení hlavy II nariadenia č. 883/2004 je, tak ako vyplýva z judikatúry Súdneho dvora citovanej v bode 20 a nasl. vyššie, jednoznačne určiť vnútroštátne právne predpisy uplatniteľné na osoby patriace do pôsobnosti uvedeného nariadenia, pričom tieto ustanovenia nemajú za cieľ stanoviť podmienky, za ktorých má osoba právo alebo povinnosť byť poistená v systéme sociálneho zabezpečenia alebo v určitej časti takého systému, s tým, že každému členskému štátu prináleží, aby tieto podmienky stanovil vo svojich právnych predpisoch. [28]

26 „Notamment“ vo francúzštine, „in particular“ v angličtine, „insbesondere“ v nemčine.

27 Pozri bod 20 vyššie.

28 Pozri okrem iného judikatúru citovanú v bodoch 21 a 26, ako aj rozsudok z 25.októbra 2018, Walltopia (C-451/17, EU:C:2018:861, bod 47).

58. Súdny dvor však tiež objasnil, že dôsledkom komplexného charakteru systému kolíznych noriem zriadeného uvedenou hlavou II je, že zákonodarcom každého členského štátu sa odníma právomoc určiť podľa vlastnej úvahy rozsah a podmienky uplatňovania svojej vnútroštátnej právnej úpravy, pokiaľ ide o osoby, ktoré im podliehajú, a pokiaľ ide o územie, v rámci ktorého majú vnútroštátne ustanovenia účinky. [29]

59. Pri určovaní podmienok existencie práva byť poistený v systéme sociálneho zabezpečenia sú totiž členské štáty povinné rešpektovať platné ustanovenia práva Únie. Konkrétne, kolízne normy, ktoré upravuje nariadenie č. 883/2004, sú pre členské štáty kogentné, a teda nemajú možnosť stanoviť, v akom rozsahu sa budú uplatňovať ich vlastné právne predpisy alebo právne predpisy iného členského štátu. [30]

60. S ohľadom na cieľ ustanovení uvedenej hlavy II, ktoré majú, ako sa uviedlo v bodoch 23 a 26 vyššie, najmä zabrániť tomu, aby osoby, ktoré patria do pôsobnosti tohto nariadenia, boli zbavené ochrany v oblasti sociálneho zabezpečenia v dôsledku neexistencie právnej úpravy, ktorá by sa na ne vzťahovala, z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že podmienky pre vznik práva byť poistený v systéme sociálneho zabezpečenia nemôžu viesť k tomu, že z pôsobnosti dotknutej právnej úpravy budú vylúčené osoby, na ktoré sa podľa nariadenia č. 883/2004 táto právna úprava uplatňuje. [31]

D. O prejudiciálnej otázke

61. Na prejudiciálnu otázku položenú vnútroštátnym súdom je podľa môjho názoru potrebné odpovedať pri zohľadnení všetkých týchto úvah a tiež výkladu článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, ktorý som navrhol v bode 48 vyššie.

62. V tejto súvislosti je podľa môjho názoru vhodné predbežne potvrdiť, že tri predpoklady, na ktorých vnútroštátny súd zakladá svoju prejudiciálnu otázku predloženú Súdnemu dvoru, sú podľa všetkého správne. [32]

63. Predovšetkým, skutočne niet pochýb o tom, že pán SF patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia č. 883/2004, a to v súlade s článkom 2 tohto nariadenia. Ide totiž o lotyšského štátneho príslušníka s bydliskom v Lotyšsku, pričom nie je sporné, že v príslušnom období mal podliehať právu členského štátu, t. j. Lotyšska alebo Holandska. [33]

64. Ďalej, Súdny dvor už konštatoval, že prácu vykonávanú na palube lode plávajúcej pod vlajkou tretieho štátu a nachádzajúcej sa v medzinárodných vodách nad časťou kontinentálneho šelfu priliehajúcou k členskému štátu nemožno považovať za prácu vykonávanú na území členského štátu. [34]

65. Po tretie je rovnako nesporné, že pracovný pomer pána SF má dostatočne úzku väzbu s územím Únie. Z judikatúry totiž vyplýva, že takáto väzba existuje v prípade, keď občana Únie s bydliskom v členskom štáte zamestnal podnik usadený v inom členskom štáte, pre ktorý vykonáva svoje činnosti. [35]

29 Rozsudok z 26. októbra 2016, Hoogstad (C-269/15, EU:C:2016:802, bod 34 a tam citovaná judikatúra).

30 Pozri rozsudok z 25.októbra 2018, Walltopia (C-451/17, EU:C:2018:861, bod 48 a tam citovaná judikatúra).

31 Pozri rozsudok z 25.októbra 2018, Walltopia (C-451/17, EU:C:2018:861, bod 49 a tam citovaná judikatúra).

32 Pozri bod 10 vyššie.

33 Pozri analogicky rozsudok z 19. marca 2015, Kik (C-266/13, EU:C:2015:188, body 38 a 39).

34 Pozri v tomto zmysle rozsudok z 19. marca 2015, Kik (C-266/13, EU:C:2015:188, bod 40). Ako však správne poznamenala grécka vláda, v prípade, ak by sa práce na lodi, na ktorej bol zamestnaný daňový dlžník vo veci samej, týkali prieskumu alebo využívania prírodných zdrojov kontinentálneho šelfu priliehajúceho k členskému štátu, pričom rozhodnúť o tejto skutočnosti prináleží vnútroštátnemu súdu, táto analýza by mohla byť odlišná. Pozri rozsudok zo 17. januára 2012, Salemink (C-347/10, EU:C:2012:17, bod 35 a nasl.), a vyššie uvedený rozsudok Kik, bod 41 posledná veta).

35 Pozri rozsudky z 29. júna 1994, Aldewereld (C-60/93, EU:C:1994:271, bod 14); z 28. februára 2013, Petersen a Petersen (C-544/11, EU:C:2013:124, bod 42), a z 19. marca 2015, Kik (C-266/13, EU:C:2015:188, bod 43).

66. Vzhľadom na uvedené konštatujem, že vnútroštátny súd a účastníci konania, ktorí predložili pripomienky v konaní pred Súdnym dvorom, sa zhodujú v tvrdení, že na prípad daňového dlžníka vo veci samej sa nevzťahuje nijaké iné ustanovenie nariadenia č. 883/2004 než článok 11 ods. 3 písm. e).

67. Na uvedený prípad sa totiž po prvé nevzťahuje nijaké z ustanovení uvedených v písm. a) až d) odseku 3 uvedeného článku, najmä nie je uplatniteľné ustanovenie podľa písm. a), keďže práca námorníka sa nevykonávala na území niektorého z členských štátov.

68. Po druhé na prípad v prejednávanej veci sa nevzťahuje ustanovenie citovaného článku 11 ods. 4, keďže toto ustanovenie sa uplatňuje iba na činnosti vykonávané na plavidlách na mori plávajúcich pod vlajkou členského štátu, kým v prejednávanej veci ide o prácu vykonávanú na lodi plávajúcej pod vlajkou tretieho štátu.

69. Po tretie na uvedenú situáciu sa nevzťahuje nijaké iné z ustanovení hlavy II nariadenia č. 883/2004, ktoré sa uplatňujú na iné prípady, než je prípad vo veci samej,[36] ani nijaké iné ustanovenie nariadenia ako takého.

70. Za týchto podmienok a s ohľadom na výklad dotknutého ustanovenia poskytnutý v bode 48 vyššie sa domnievam, že na situáciu, v akej sa nachádza pán SF, sa vzťahuje ustanovenie článku 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004, s tým dôsledkom, že osoba, ktorá sa v danej situácii nachádza, podlieha právnym predpisom štátu bydliska.

V. Návrh

71. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázku, ktorú položil Hoge Raad der Nederlanden (Najvyšší súd, Holandsko), takto:

Článok 11 ods. 3 písm. e) nariadenia č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia sa má vykladať v tom zmysle, že štátny príslušník členského štátu s bydliskom v členskom štáte pôvodu, ktorý pracoval pre zamestnávateľa usadeného v inom členskom štáte, a to ako námorník na palube lode plávajúcej pod vlajkou tretieho štátu, ktorá sa v príslušnom období nachádzala mimo územia Únie, podlieha, pokiaľ ide o dané obdobie, právnym predpisom členského štátu bydliska.

36 Uvedené ustanovenia upravujú osobitné pravidlá vzťahujúce sa na vyslané osoby (článok 12), osoby vykonávajúce činnosť v dvoch alebo viacerých členských štátoch (článok 13), osoby, ktoré si zvolili dobrovoľné poistenie alebo voliteľné nepretržité poistenie (článok 14), zmluvných zamestnancov európskych inštitúcií (článok 15), ako aj niektoré výnimky z článkov 11 až 15 (článok 16).